

Przedmowa

Trzeci tom *Portretów Uczonych, Profesorów Uniwersytetu Warszawskiego*, podzielony na trzy woluminy, poświęcony jest wybitnym postaciom, których najbardziej znacząca działalność naukowa i dydaktyczna przypadła na lata powojenne.

Mowa będzie zatem o osobach, które po zniszczeniach wojennych stopniowo, ale konsekwentnie, odtwarzały Uniwersytet i które przyczyniły się do budowania jego społecznej pozycji oraz naukowej rangi, a w niektórych dziedzinach - nawet świetności, zarówno w okresie Polski Ludowej, jak i po roku 1989. W grupie tej znalazło się 185 przedstawicieli wszystkich dyscyplin, które w okresie powojennym były reprezentowane na Uniwersytecie, choćby tylko przez pewien czas; były to nauki humanistyczne, społeczne, ścisłe, przyrodnicze, ale także medyczne i weterynaryjne.

Przedstawiane tu grono cechuje duże zróżnicowanie. Cezura II wojny światowej, choć oczywista w dziejach narodu i społeczeństwa, nie zawsze okazywała się jednoznaczna i rozstrzygająca w przypadku chronologii losów jednostkowych. Niektórzy bohaterowie prezentowanych tu esejów urodzili się jeszcze w XIX wieku, zdobyli wyższe wykształcenie w czasie lub tuż po I wojnie światowej, rozpoczynali i kontynuowali zawodowe kariery w latach II Rzeczypospolitej, by już po II wojnie odgrywać rolę środowiskowych autorytetów. Niektórzy zdecydowali się na emigrację - zrywając więzi z Uniwersytetem, ale zarazem odnosząc niekwestionowane naukowe sukcesy i utrzymując kontakty z krajem; byli jednak i tacy, którzy właśnie wtedy, po wojnie, z zagranicy do kraju przyjechali. Skomplikowanie ludzkich losów spowodowało, że decyzja o przypisaniu konkretnej postaci do tomu II lub III musiała mieć charakter arbitralny. Najliczniej na kartach naszego tomu są reprezentowani uczeni, którzy urodzili się pomiędzy wielkimi wojnami, zostali ukształ-

towani w dwudziestoleciu i z takim zapleczem moralnym oraz intelektualnym funkcjonowali w powojennej rzeczywistości. Pojawiają się tu także osoby, których całe świadome życie, łącznie z intelektualną formacją, upłynęło w czasach PRL-u oraz w okresie po odzyskaniu przez Polskę pełnej suwerenności.

Podobnie jak w poprzednich tomach, przy wyborze portretowanych kierowaliśmy się wskazaniem uniwersyteckiej społeczności oraz propozycjami, które otrzymaliśmy od władz poszczególnych wydziałów. Trzeba jednak podkreślić, że w stosunku do poprzednich tomów znacznie więcej kłopotów sprawiło nam ustalenie listy osób, których biogramy ostatecznie postanowiliśmy opublikować, gdyż w przypadku okresu powojennego, a tym bardziej ostatnich dziesięcioleci, odczuwamy niekiedy brak czasowego dystansu, który potwierdziłby miejsce konkretnej postaci w naukowym panteonie. Ponadto w czasach tzw. socjalizmu realnego, który przyniósł oczywiste ograniczenia w sferze wolności uniwersyteckich i badań naukowych, do świata akademickiego brutalnie wkroczyła polityka, zacierając częściowo skalę wartości i naruszając środowiskowe hierarchie. Dotyczyło to zwłaszcza dyscyplin humanistycznych i społecznych.

Dlatego formalna przynależność do akademii i stowarzyszeń naukowych (TNW, PAU, PAN) nie mogła być kryterium jedynym ani też jednoznacznie rozstrzygającym. Uwzględniliśmy zatem również opinie współczesnych dotyczące roli środowiskowej poszczególnych postaci. Staraliśmy się także, co nie było łatwe, abstrahować od polityki, ograniczając nasze oceny do sfery badań i szeroko rozumianej dydaktyki. Wybór nie był prosty, wymagał wielu konsultacji i powodował dyskusje w naszym Zespole, gdzie nie zawsze panowała jednomyślność. Mamy świadomość, że niektóre spośród podjętych decyzji mogą zostać uznane za dyskusyjne.

Teksty zamieszczone w prezentowanym tomie mają różny charakter. Część z nich powstała specjalnie na potrzeby tego wydawnictwa, niektóre są przedrukami wcześniejszych publikacji. Przy ich wyborze kierowaliśmy się chęcią ukazania relacji środowiskowych i oddania głosu osobom (często już nieżyjącym), które piszą o swych nauczycielach i mistrzach. Staraliśmy się honorować autorskie ujęcie tematu, stąd teksty zarówno o charakterze eseistycznym, jak i bardziej naukowe, wzbogacone odnośnikami i przypisami. Są eseje o charakterze wspomnieniowym, jak też przybierające formę rozbudowanego biogramu. Uznaliśmy, że taka różnorodność - ułatwiając lekturę - będzie raczej zaletą niż wadą. Celem naszej publikacji nie jest bowiem tworzenie kompendium informacji o konkretnych osobach, lecz przybliżenie

zainteresowanym czytelnikom postaci i osobowości najwybitniejszych przedstawicieli naszego środowiska uniwersyteckiego.

W tekstach stanowiących przedruk dawnych publikacji zachowaliśmy stosowane wówczas formy gramatyczne oraz pisownię, ograniczając interwencje redaktorskie do minimum. Niektóre z tych tekstów przedstawiamy w formie skróconej, choćby po to, by móc oddać głos kilku autorom.

Mamy nadzieję, że kolejny tom *Portretów uczonych* spotka się z zainteresowaniem czytelników i spełni ich oczekiwania.

Waldemar Baraniewski
Wojciech Tygielski
Andrzej Kajetan Wróblewski